

1.

זמן רב לא יכולתי לכתוב את הערב ההוא, את הזיכרון שהתריס מולי בשעות החשכה. רבים התפלאו שאני, הפזמונאי הלאומי, שלפני שנה עבר חוק שהכליל שניים ממחזותיו באוצר הלאומי של ישראל, לא כותב על מה שקרה באותו הלילה. אני נוהג לומר שביקשתי לעצמי את הלילה ההוא. שחששתי שכשעיניים אחרות ינוחו עליו, יחמקו ממני הזיכרונות של כל מי אשר אהבתי. אבל אני מבין היטב שאין בתשובה הזאת היגיון. גם מצחיק אותי שעדיין ניתן לענות תשובה כזו, בזמן שהפרטיות נפטרה בו, בזמן שהטוקבקים חושפים בו דבר אמת וכותבים, "הוא כותב כי שילמו לו מלא כסף ממשרד התרבות והלאום כדי לכתוב."

"אבא, תעשה מה שאתה רוצה," את אמרת לי, "גם ככה כל דבר בחיים שלי כבר נכתב." אני לא מאמין לאישור שלך. אני מזהה את נימת הקול שאת משתמשת בה, כמו של אמא שלך, שנהגה לכסות את המילים שלה בנשיקות כדי שלא ירגישו את מיתרי הקול הכועסים. "גם אין לך מה לפחד, אני בתקופה טובה, שום דבר ממה שתכתוב לא יערער או ידכא אותי," אמרת וצחקת את אותו צחוק נבוכ של עדינה לאחר כל מסר שהרגישה שהוא חושפני. אני שם לב שאתן נעשות דומות יותר ויותר. אני נמנע מלומר לך את זה. בכל פעם שאני מסגיר את קווי הדמיון בינינו, את אומרת לי, "עזוב, היא מתה כשהייתי בת עשר, אני לא יודעת מה באמת נכון ומה אתה ממציא כדי להקל על עצמך."

לפני כחודש דליה צילצלה אלי. "אני צריכה לקרוא את זה בעיתון שזה מה שאתה עושה? אתה לא מתבייש?" צעקה. "בהתחלה אמרתי לעצמי, 'בשביל מה הוא הולך לכתוב את זה?' אתה זוכר, אברהם, מה קרה בפעם האחרונה שכתבת על החיים שלך? איזה צ'רנוביל עשית פה לאנשים? אתה בטח מבין למה אני ממש מבקשת לא למצוא את עצמי בשום ספר שלך. אבל אני מכירה אותך, מה זה יעזור לי מה שאני רוצה. אז יש לי רק כמה בקשות ממך, אברהם, שאם אתה שוב משתמש בכל מי שאוהב אותך, אז תזכיר דברים יפים שלי, ותזכיר שירים שלי, ותגיד עלי דברים טובים. זה כל מה שאני מבקשת, שקצת תתאמץ."

גם אז, לפני עשר שנים, באותו ערב שעליו אני כותב, דליה באה כדי לבקש. פתחתי את הדלת ושם היא עמדה, הגרסה המקומטת של הזמרת שאת פניה המתוחים הכרתי היטב. העיניים שלה היו גדולות ונוצצות, פיה היה תחום באודם חום, שרשרת חרוזי תכלת נשפכה על שמלתה השחורה הדהויה.

"נו, תהרוג אותי, אברהם, שלא הודעתי לך שאני באה, אבל אל תתחיל לשקר עכשיו שאם הייתי מצלצלת, היית קובע איתי פגישה, טוב?" דליה אמרה, "אז אני משקרת לך שהייתי בסביבה. ברור לשנינו שלא הייתי, כי מה יש לעשות ברחוב הזה חוץ מלשבור את הראש מהחלקה על הפירות השחורים המסריחים של הפיקוס? אבל לפחות תגיד לי תודה, אברהם, שלפני זה הלכתי למספרה לעשות צבע, כי כבר קרה לי פעם אחת שהייתי עם שיער אפור ובלי אודם, ואתה חשבת שהגיע אליך יוסי בנאי."

מיד כשנכנסה אל הבית אמרה, "מה זה? מוזיאון השעווה? כלום לא השתנה פה." המבט שלה עבר על רצפת העץ הכבדה, על מדפי הספרים שכלולים בכל הבטחה לשנה החדשה שיש לסדר ולדלל אותם. אחר כך עברה לתור את המזנון שעליו נחו פרסים שבהם זכיתי, ידה המושטת נגעה בכל אחד ואחד מהם, ליטפה את עטיפת אלבום הזהב של זמר מוכר שתליתי ליד פינת האוכל. דליה הסתובבה בסלון ובחנה את התמונות של הנדלר ושל קדישמן ואת עצי התפוז שגוטמן צייר בפרדס כמו זה שעליו נח היום ביתי. אחר כך ליטפה את מסעד הכורסה האדומה. "איך זה עדיין מחזיק אצלך מעמד?" שאלה, "אני נסעתי עם עדינה לדרום תל אביב כדי לקנות את הבד הזה לריפוד. ותראה," הצביעה עליו, "הוא פחות מקומט מהפנים שלי, ובטח יושבים עליו הרבה יותר."

דליה נעמדה במרכז החדר והביטה בי. עמדנו שותקים זה מול זה. ידי היו על המותניים, ידיה נפרשו באוויר. לרגע היה נדמה לי שהיא נסוגה לאחור ופונה ללכת. אבל דליה גררה את כיסא העץ מפינת האוכל, התיישבה בו ואמרה, "נו, הוצאת כסף גם על כיסא חדש."

"מה זה?" היא שאלה.

"מה את רוצה?"

"מה זו הבטן הזאת, אברהם? ממתן יש לך בטן?"

"בטן."

"והשיער, תגיד לי, לאן הוא הלך?"

"בשביל זה באת? לבדוק אם יש לי שיער?"

"אל תצעק עלי, אני מכירה אותך, זה לא מבהיל אותי. אני צריכה עזרה."

אני חושב שהדבר הראשון שעלה בי היה כעס על הפלישה שלה אל הבית. כעס על שטף המילים שלא היה ניתן לעצור. על ההופעה המרוטה שהופיעה לפני. הרי מאז ומעולם נהגה להופיע ולא להיות היא עצמה. לרגע דמיינתי אותה עורכת חזרות על הכניסה לבית, מגלגלת על לשונה את המילים מול מראת האמבטיה. "נו תהרוג אותי, אברהם, אני צריכה עזרה." ודאי אמרה בקול רם, כפי שנהגה להתאמן על התפקידים שלה במחזות. לא ראיתי אז את האומץ שנדרש ממנה כדי לחזור ולבוא אלי, לא הבנתי בזמן ההוא דבר.

עוד לפני שדליה סיימה למשש את הזמן שעבר, את נכנסת אל הסלון. קורות העץ חרקו תחת גלגלי הכיסא שבו ישבת. הכתום העצוב שהיה מפוזר בשיער שלך, אחד מסימני ההתרסה של תמרורי האין כניסה שאהבת להציב מולי, בלט בשחור השיער.

דליה מיהרה לקום אלייך ולחבק אותך. אחר כך היא ליטפה כל תמרור ותמרור.

"מה קורה פה בבית הזה?" היא שאלה, "ולמה את בכיסא גלגלים?"

"היתה לי תאונה," אמרת, "יש לי שבר באגן וברגל."

"תאונה? מה זה תאונה? החלקת באמבטיה כמו בגיץ?"

"אוטובוס דרס אותי."

"מסכנה שלי," אמרה, "בת כמה את כבר?"

"שש-עשרה."

"את יודעת מי אני בכלל? היית כזאת צוציקית בת עשר כשראיתי אותך פעם אחרונה," דליה הניחה את כפות ידיה על הלחיים שלך, "לא הייתי מזהה אותך לעולם."

"את דליה."

"ומה עכשיו, לכמה זמן את בתוך הדבר הזה?"

"לעוד חודש."

"זה מזכיר לי שבזמן החזרות לאיזו הצגה של אבא שלך אילנה שברה את האגן. זה היה האגן, נכון, אברהם? לא משנה איך זה קרה, אני לא בטוחה שזה לגילך, אבל בואי נגיד שיש גיל שדוגי צריך להיות פשוט כלב ולא שום דבר אחר. אבא שלך השתגע מזה ולא הסכים שהיא תעלה לבמה בכיסא גלגלים והעיקף אותה מההצגה. את יודעת למה?"

"למה?"

"כי הוא אמר שהבמה, כמו החיים, לא סובלת אנשים חלשים."

ככה הייתי בבוקר אותו היום שעליו אני כותב, חלש. ניווטתי את כיסא הגלגלים שלך ביציאה מבית החולים ומילמלתי לך שטוב שזה נגמר ככה. לא הבטתי בך מלמעלה מאז שהיית בגן. ראיתי את השביל הנטוש, את הפס שגילחת אל עבר העורף. ראיתי את שקית הניילון האדומה שהנחת על הברכיים שלך באותה תנוחה שאימצת בגיל עשר כשעדינה מתה, זו שחיבקה את עצמה והסתירה את הבטן הגועשת. "קח אותי מכאן כבר הביתה," ציווית, "שישה ימים הייתי מאושפזת, ולא אמרת לי את מה שאתה רוצה להגיד. כבר אין לי כוח לשתיקות שלך. תגיד משהו, כדי שאני לא אהיה במתח מה אתה עומד להגיד. דבר אלי במקום ללכת אחר כך ולכתוב שיר על מה שאתה באמת חושב."

צפירות האמבולנסים חיממו את האוויר של סוף הקיץ. אני הנחתי לך יד על הכתף, את מיד שמטת אותה. אמרתי שאולי זה לא כל כך נורא שתהיי קצת בבית עם אבא שלך, שאני כבר כמעט לא רואה אותך, שאנחנו מתקשרים יותר בווטסאפ מאשר פנים אל פנים.

את אפילו לא ענית לי. פעם צפיתי בדיון בטלוויזיה, ובו מישחי, אינני זוכר מי, אמרה שבמקרים כאלה אתה צריך לראות את הילד הקטן שלך שאהבת בגוף של המתבגר הרוטן. אבל אני לא הצלחתי, את מבינה? גם כילדה נהגת לשוב ולהתלונן ולמשוך אלייך בכוח תשומת לב לזעקות שלך, לצעקות שלך, ליללות שלך. אמרתי לך שבא לי לסטור לך. אני זוכר היטב שאמרתי את זה גם בילדותך המנוזלת וגם באותו יום בבגרותך, היום שעליו אני כותב.

דליה מכירה אותי היטב. תמיד הכירה. הרי לא יכולתי לסבול תלונות. כל העצבים שלי היו נדרכים כשהקול של עדינה היה עובר ליללה או לבכי. אבל עדינה מתה לפני ששעשרה שנים, שש שנים לפני אותו ערב. כדורי השלג של האיבה שהיינו מטיחים זה בזה כבר נמסו מזמן והפכו לבצורות. אבל למרות זאת, אז וגם היום, בכל פעם שאת או מישחי קרוב אלי מתחילים להתלונן בפני, אני שומע את התלונות של עדינה. מאשימות אותי, סונטות בי, מלטפות ואז מכות אותי. אני מתעצבן מזה. לפעמים אני בטוח שעוד אנשים לצדי יכולים לשמוע אותן שטות מעלי וזועמות.

הדבר שאני הכי מתגעגע אליו הוא הצחוק. זה שהיה ממנו כל כך הרבה פעם. אני כמעט לא צוחק היום. אני מתגעגע לצחוק של עדינה, שעמדה במקלחת וחיקתה את כל מי שפגשה באותו היום. לזיק שהיה מדליק את הצחוק שלנו. אני מתגעגע לצחוק של עדינה לאחר מריבה סוערת, לגיחוך שהיינו חושפים זה אצל זה. אני מתגעגע לצחוק שלנו על האנשים שאירחנו לארוחות ערב, על השחקנית שהחמאתי לה בטלפון, על דליה ששלחה לי כמה דפים שכתבה, כדי שאחווה את דעתי אם הרעיון שלה יכול להתפתח למחזה. כמה שצחקנו עליה אז.

אני מתגעגע לצחוק, זה שהיה בי ובדליה בזמן החזרה הגנרלית באולם התיאטרון הישן. שם עקב הנעל שלה נתקע בין קורות הבמה, וכשהמשיכה ללכת היא איבדה את שיווי המשקל שלה, הפילה את התפאורה החדשה ושברה אותה לחתיכות קטנות. אני זוכר את צעקות השבר של הבמאי ושל התפאורן ואנשי הבמה ואת הצחוק הכי מצחיק ששמעתי, זה שבקע מגוף מושפל ומופתע, זה אשר פחד מתוצאות מעשיו, זה אשר ידע שאין לו שליטה במה שיקרה מעתה והלאה. לצחוק הזה אני מתגעגע, זה שכל כך אהבתי להצטרף אליו. זה שיש בו גם תוכחה וגם הבנה עד כמה היא מיותרת.

אני מתגעגע לצלילים. ככל שהזמן עובר, הצלילים שלי נעשים חדים ואלקטרוניים. צלילי הנייד, צלילי הסיום של פעולת מכונת הכביסה, המייבש ומדיח הכלים. לפני שנה זרקתי את הטייפ הגדול שבו שמעתי את קלטות הטייד־קיי שבהן היו מלחינים שולחים לי פעם סקיצות ללחנים. אהבתי להאזין בדריכות לסקיצה, לשמוע את רעשי ביתו של המלחין שנקלטו בה. אהבתי לגלות את צלצול הטלפון שהפריע למגינה, את השיעול שנחבא ברקע, את האצבעות של המלחין שגיששו והפסיקו את ההקלטה. לפי רעשי הרקע, יכולתי לנחש את האווירה שבה הוא הלחין, אם עשה זאת כדי לצאת ידי חובה או שבאמצע הלילה קם והקליט את מה שחלם עליו. אהבתי מנגינות שיכולתי לשרטט את מה שהתרחש בהן בין הצלילים.

רק אז הייתי מתיישב וכותב את המילים ללחן. הייתי מוציא את המחברת שבה נהגתי לכתוב מילים מתוך שיחות עם הזמר שהביא אלי את הלחן, מה הוא רצה להגיד, מה מתאים לו, מה ישב כדבר אמת בגרונו. כמעט שלא מחקתי. כמעט כל שיר מוכר שלי נכתב כפי שלבסוף הושר. היום מילים, כך נדמה לי, כבר אינן משנות דבר. אני מוצא את עצמי יותר ויותר מזמזם מנגינות מהרדיו. אמנם ודאי שיש להן מילים והברות, אבל אני מסרב לשיר אותן. אני מקשיב לתוכניות האקטואליה ברדיו של השידור הציבורי, וגם שם אני כבר לא מקשיב למילים. מה שנשאר בראש שלי הוא רק המוזיקה האלימה שמלחינה את הדיבור. לעתים אני מתגעגע לתוכניות המוזיקה באותן תחנות אזוריות שפעלו עד לפני שנתיים, לפני שהאי-שידור בשבתות ואיסור הפרסום של כל מה ש"אינו נאות ונוגד את המוסר היהודי" גרמו לקריסתן הכלכלית ולסגירתן.

את כמעט שלא שמעת מוזיקה. תמיד אהבת לקרוא או לצפות בטלוויזיה. קשה לי להבין איך בסוף את זו שמכירה כל שיר משלושת התקליטים ההם של דליה, שחברת התקליטים סירבה לאגד ולהוציא אותם כדיסק. כשאת מעז ואומר לך שבסוף את זאת שמכירה היום את החומרים שלי יותר טוב ממני, את מזוהה ממך את המחמאה. "אל תיתן לי להיות זאת שאחרית לזה", את אומרת, "אתה יודע שיש המון דברים שכתבת שמאוד קשה לי איתם. כשהייתי יותר קטנה יכולת להשתמש בחלק מהמילים שלך כדי לנסות לדבר איתי, ולא רק כדי לכתוב ולתת אותן לאחרים. חבל שלא עשית את זה אז, כשזה עוד היה חשוב לי."

אני כבר לא עונה לך כשאת טוענת נגדי היום על מה שקרה אז. כי מה זה משנה. לא דיברנו אז על כלום. לא על הגוף שכעסת עליו, על הבגדים השחורים שלך שנראו כמו מפרשי ספינה טרופה. לא ידעתי איך לדבר איתך על זה, אני שמתפרנס ממילים. לא שאלתי אותך על הקעקוע שגיליתי בעורפך, כוכב קטן שחמשת קודקודיו נצצו בזיעת הקיץ, ולא על ריח סיגריות הקאמל. פחדתי לשאול אותך על האוטובוס שפגע בך, ואיך לא ראית אותו. פחדתי מהכעס שלך, מהזעם שלך שחנק אותי כמו רימון עשן. פחדתי באותו הבוקר מהמחויבות לחזור ולטפל בך כילדה עם עיניים דומעות ומאשימות, שחוזרת ואומרת לי ש"אמא מתה בגלל שהלכת".

שנים קודם לכן כתבתי שיר לפסטיבל שירי הילדים על ילד כועס. זה אשר הוריו חדלו להשיא לו עצות טובות בשל הפחד מפני הזעם והבכי שלו. בכותרת כתבתי, "אבא מבקש (שיר הטרור)". הזמר שהזמין ממני את השיר טען שזה שיר קשה מדי לילדים ושהוא מוותר על המילים. לבסוף חמישיית בנות, שהורכבה לצורך המופע ברגע האחרון, הקליטה את הטקסט, שזכה להצלחה בינונית. כשפגשתי את אחת מבנות הלהקה, היא הסבירה לי שרק הורים הצביעו לשיר הזה בתחרות, ושאת לא מאמין כמה הורים פנו אליה אחרי הפסטיבל וסיפרו שזה מה שהם מרגישים מול הילדים שלהם. פחד להצית את הכעס והבכי שלהם. לפני שנפרדנו היא אמרה: "הם היו מעריצים אותך אילו ידעו שהשם המקורי של השיר שלך היה שיר הטרור."

את אומרת שאותו הערב, לפני עשר שנים, התחיל בכלל כשמני נכנסה אל הבית וטרקה אחריה את דלת העץ כשחקן עייף בסיטקום מקובע. היא הכניסה את צרור המפתחות שלה לכיס והסתובבה אלינו. "לא ידעתי שיש לכם אורחים," אמרה וקירבה את משקפיה לעיניה כשהבחינה בדליה. "שלום שלום," היא בירכה אותה מבלי לצפות לתשובה, ופנתה עם הסל שהחזיקה אל המטבח והתחילה לסדר את תכולתו במקרה.

"אני לא יכולה לסבול את זה שהיא אף פעם לא יכולה להגיד שלום כמו בן אדם נורמלי," עדינה נהגה לחזור ולהתלונן, "אני לא יכולה לשאת את הבגדים האלה שלה, והמבט המופתע של האנשים, שאומר מאיפה היא לעזאזל מוכרת לנו האישה הזאת. לוקח להם כמה דקות, ואז הם מבינים שזו לא מי שהם חושבים אלא מישהי משונה, אמא שלי, שמתלבשת כמוה, ושיש להן פנים מאוד דומים, ושהיא מעצבת את השיער כמוה ומחליפה מסגרת למשקפיים כשהיא מחליפה. ותאמין לי, אברהם, די, אין לי כוח להסביר לאנשים למה זה וממתי זה, ואם פעם היא הפסיקה עם זה או לא. לא מעניין אותי בכלל מה שאתה אומר עליה, וההסברים הפסיכולוגיסטיים שלך לזה שהיא נראית שתי טיפות מים כמו מגי סמית."

כשמני חזרה אל הסלון הכרתי ביניהן. הידיים של דליה הונפו באוויר, כפי שנהגה לסמן בהגזמה, במחזות שבהם הופיעה, שהדמות שלה מופתעת. הראש של דליה נזרק לאחור. כפות ידיה אחזו בשיער האדום

המתולתל ורישרשו בו וניפחו אותו, כפי שנהגה לעשות כשביקשה לסמן באותם מחזות שהיא נבוכה. דליה התקרבה למגי בהליכה נמרצת. קולות מוגזמים שקראו "אוי אוי אוי" דהרו לה מהפה. דליה אימצה אותה אליה. פניה של מגי, מבולבלים ותמהים, החזירו אליה חיוך.

"אני כל כך שמחה להכיר אותך," דליה אמרה. "מאוד אהבתי את הבת שלך. גם עבדתי הרבה מאוד עם אברהם, את בטח יודעת."

"נעים מאוד גם לי," מגי ענתה.

"באתי לפה בגלל אברהם. אולי הוא יוכל לעזור לי."

"אני באתי בגלל דנה, הנכדה שלי."

"מסכנה שלי," דליה אמרה, "אני יודעת מה זה, איזה כאבים. פעם שברתי רגל באמצע מופע כזה חלטה של שירי הלהקות, והייתי על הכתפיים של איצקו באיזה שיר ואיבדתי שיווי משקל. ידעתי שאם אני אחזיק לו את הראש, אני אתלוש לו את השטיח לניגוב רגליים שהיה לו שם, אבל כולנו עשינו כאילו זה לא קיים, שבגיל ארבעים הוא נהיה עם שיער מלא וטיפה ג'ינג', וככה עפתי אחורה כמו איזה מטומטמת, והקהל מחא לי כפיים כי הוא חשב שזה חלק מהכוריאוגרפיה."

"זה איום ונורא מה שקרה לדנה," מגי אמרה.

"נורא ואיום?" דליה שאלה, "זה רק שבר באגן, מגי, בואי לא נגזים, כן? זה לא שכל מי שישב בהיכל התרבות ראה אותה נופלת. זה גם לא בדיוק ממשלת ישראל מודיעה בתדהמה."

חודש לאחר שעדינה מתה, מגי העתיקה את מקום מושבה ממנצ'סטר לגבעתיים. "עכשיו אין לילדה שלך אמא," מגי אמרה לי, "הייתי צריכה לבוא לכאן, לא היתה לי בררה." ימים רבים שוטטה בחיפוש אחר מקום מגורים. בסוף היא קנתה דירה בגבעתיים, ליד מגדל המים, "באזור שיש בו רוחות, וגובה, ומבט רחוק אל הים." על קירות המטבח ברחוב ז'בוטינסקי היא תלתה את תמונות העץ המשפחתי שלה, כפי שכינתה אותו. בצמרת העץ פרחו המלכה אליזבת, מרגרט אחותה והנסיכה אן. שורה מתחתן נתלו הגברים שלהם פָּנָה: פיליפ וצ'ארלס. בשורה התחתונה מגי קבעה את מי שכינתה הגברים שאיש אינו יודע שהם קיימים: אנדרו ואדוארד, שמתמונותיהם מעולם לא טרחה לנקות אבק, ואת מסגרותיהם לא דאגה ליישר.

על הקיר שמול שולחן האוכל נתלו תמונותיהם של ויליאם והארי המחויטים הולכים בראש מורכן לצד ארון אמם. לידם תלתה את תמונות ביאטריס ויוג'יני, בנותיהם של אנדרו ושרה פרגוסון, שנגזרו ממגזין רכילות צבעוני והודבקו בנייר דבק אל מסגרת התמונה המרכזית שכיסתה כמעט את כל הקיר, תמונה של הנסיכה מוויילס, דיאנה, רוקדת עם ג'ון טרבולטה. "יש משהו בשיניים שלו שהן בולטות ככה כמו השיניים של הבנות של שרה," מגי אהבה להסביר, "אני חושדת שיש שם אולי איזה קשר גנטי רחוק."

גבעתיים היתה העיר האחרונה באזור המרכז שבה עברה לפני שלוש שנים התקנה באשר להנפת דגל ישראל על כל בניין. כשקראתי על כך, השתעשעתי במחשבה מה מגי היתה עושה אילו הוכרז באופן רשמי שהבניין שבו היא גרה שייך ללבנט. דליה הסבירה לי בטלפון שהיא תלתה לצד הדגל תמונה ישנה שלה מזמן הלהקה הצבאית. "הייתי חייבת לתלות משהו שייתן הקשר לדגל הזה," הסבירה, "לתקופה שמישוה באמת שר בשבילו וחשב שיש לזה משמעות של לחיות או למות. אתה תלית את הדגל ששלחו לך ממשרד הלאום עם סמל הזהב שגר פה אוצר לאומי? אני חייבת לראות את זה פעם, כשיהיה לי כוח לצאת מהבית. צילצלתי אליהם וביקשתי שיכניסו אותי לרשימת האומנים עם סמל הזהב. איזה מטומטמת אמרה לי בטלפון שהיא לא יודעת מי אני כי אני לא נמצאת ברשימה של מי שאסור להשמיע, אבל שאני לא נמצאת גם ברשימה של מי שמשמיעים אותו והוא עדיין חי."

אבל באותו הערב, לפני עשר שנים, אף דגל עדיין לא התנוסס על הבית, ואיש לא נתן בו סימן. מגי הלכה וחזרה אל המטבח והכתה בכלים ששטפה, כפי שעדינה היתה מכה בהם ואומרת, "אני נהיית אמא שלי,

שלפי הרעש של הכלים היה ניתן לדעת איזה יום עבר עליה. תירה בי בבקשה, אברהם, אם יום אחד אני אחזור הביתה ואיראה כמו איזו שחקנית, אולי זאת שאתה אומר שדומה לי, סוזן סרנדון."

"אתה כועס שאני פה?" דליה שאלה. כף היד שלה, נדמה לי, רעדה מעט. או שהזמן הרעיד אותה בזיכרון שלי לאחר מכן.

"כועס? לא יודע. בעיקר מופתע. מה יש לך לחפש פה?"

"אברהם, הייתי חייבת כי ראיתי את זה, רק רגע," דליה הוציאה מתיק היד שלה נייר מנוילן, "תסתכל, מפעל הפיס מוכן לממן הקלטות של ארבעה שירים לאומנים ותיקים. ניתן לשלוח סקיצות עד סוף החודש."

"בשביל זה באת, דליה?"

"אני צריכה מילים, אברהם. כמו פעם. אני צריכה שתחזור ותיתן לי מילים."

"אבל כבר כתבתי לך שיר אחד לפני שנה."

"אני צריכה שוב, אני צריכה עוד, אני ממש חייבת."

היו הרבה מאוד הודעות מדליה במשיבון הישן שלי לאורך השנים. הודעות שנקלטו בהן רק נשימה כבדה או חיכוך שפתיים. אלה שהיו בהן תחינות, "צלצל אלי, אני ממש מבקשת, אני חייבת לדבר איתך." אלה שהיה בהן פירוט, "אם יצא לך, תסתכל ביום הזיכרון בשש בערב, אני בערוץ הראשון בתוכנית על יום הכיפורים." אלה שהיה בהן עלבון, "מי אתה שאתה לא מחזיר לי טלפון, מי אתה חושב שאתה, יא חתיכת מחזאי דמיקולו ועוד אחד שחושב שהשמש זורחת לו מהתחת." היו הודעות שהיתה בהן שמחה גדולה, "אתה לא מאמין את מי פגשתי במסיבה של איצקו." ואת אלה שהיה בהן עצב, "אתה לא מבין כמה אני בוכה, אברהם, אני רק בוכה מאז שעמוס עזב את הבית, תן לי טלפון, אני ממש ממש מבקשת, תהיה פעם אחת בן אדם."

כפי שהתעלמה במשך השנים מביקורות שנחרתו בגבה כגון, "בעלת כריזמה של קוטג' תשעה אחוז", כמו לא נכתבו כלל, כך אני התעלמתי מהקריאות שלה. כמה שנים לפני אותו ערב התפרסמה עלי כתבת פרופיל באחד ממוספי סוף השבוע. מישו צוטט שם בעילום שם ואמר ש"מאז שאשתו מתה, המעמד שלו שודרג. יותר זמרות בכירות פנו אליו, יותר מבצעים מהשורה הראשונה ביקשו טקסטים של האלמן המדוכא והשיכור, שכתב אותם בברים בתל אביב. פתאום כבר לא היה נאה לו לכתוב למי שפעם כתב לו, הוא עבר לליגה של הגדולים." גזרתי את הפסקה, הדבקתי אותה על גבי גלויה ושלחתי אותה לדליה. כתבתי לה על הכישרון המופלא שלה לא לקחת אף פעם אחריות לאף מצב. בראש הגלויה כתבתי, "לכבוד בעילום שם, רחוב הירדן, רמת גן."

"מה אתה לוקח ברצינות כל מטומטם שאומר עליך משהו," עדינה נהגה לסנוט בי, "למה אתה שולח את הגלויות המפגרות האלה שלך, שנשארו מהטיול הנורא שהוא למערה הכחולה באיטליה, לכל מי שאומר או כותב עליך מילה רעה. מה קרה? אז כתבו שהשיר שלך לא גזעי, איזה אסון קרה? מה אתה חושב, שהם לא יודעים מי שולח להם את זה? אתה לא מבין שכולם צוחקים עליך מאחורי הגב ועושים תחרות למי יש אוסף יותר גדול של גלויות עם ההתחכמויות שלך, כאילו שאתה מתרגם בדיחות מיידיות? מה יש לך, אברהם? אני בחיים לא אצליח להבין איך מצד אחד יש לך את העור הכי דק בעולם ואתה נעלב מכל פיפס, ומצד שני יש לך עור של פיל ושום דבר שקורה בבית הזה לא מגיע אליך."

מגי קראה לי אל המטבח וביקשה שאוריד לה מהמדף העליון את הכלים הישנים שלה שתמיד דאגה לאסוף. היא שאלה איך את. אמרתי שנראה לי שבסדר, שזה גיל ההתבגרות. "אני יודעת מתי דברים ממש לא בסדר," הסבירה, "זה לא מצב נורמלי שמישהי עומדת על המדרכה כמה דקות ומחכה שאוטובוס יעבור, ואז חוצה את הכביש בשנייה שהוא מתקרב." שנינו הבטנו בדליה ובך במרכז הסלון. "אני דואגת

לה, "מגי אמרה. אני אמרתי שאין לה מונופול על הדאגה, ושאני לא מוכן לעמוד דום בכל פעם שהיא מרגישה שהיא דואגת, שזה נגמר. לא הרמתי את הקול כהרגלי, ולא היה בו כעס. היה בו שקט שאיני מתורגל בלהגיד אותו.

"אל תיצרי שוב תחרות בינינו," ביקשתי.

"אתה מבין שאני כאן רק בגללה, שבכל פעם שאני רואה אותך, אני רואה רק את הפנים של עדינה בוכים."

"מה את יודעת בכלל על הפנים של עדינה," אמרתי לה. אולי היום לא הייתי אומר.

צפיתי כך מהמטבח מחייכת לדליה. היית קהל נפלא, טרי, מתמסר ומצחקק. כשדליה שאלה אותך, "למה את מחזיקה את הבטן, כואב לך משהו?" ענית שלא, שאת רק עייפה. דליה גילגלה אותך לחדר העבודה שלי, עזרה לך להישכב במיטה וכיסתה אותך. היא שרה לך. פתאום שמעתי אותה שרה לך את השיר הזה שלה מפסטיבל שירי הילדים, על ילד שנרדם באוטובוס, וכשהוא מתעורר הוא מביט מהחלון ומחפש את התחנה שבה נפרד מאמא שלו. כמה חריקות היו בקול של דליה, וכמה עוצמה היתה בפזמון כששרה על הילד שראשו נשען על חלון וחלום הוא חלם, והנה במרחק הוא כבר ראה את הים. באותו הרגע קינאתי, כי מעולם לא יכולתי לחרוז תום או טוב מוחלטים עבורך. לא יכולתי לכתוב למענך שורה כמו, "וכשהוא ירד הוא הושיט לאמא את היד, והיא חיבקה אותו כדי שלא יהיה לבד."

דליה עמדה בכניסה לחדר ודיברה אלייך, כל מילה נשמעה בכל הבית. "זה שיר מרגיע מאוד. את השיר הזה בדיוק שרתי לאפרתי, הבת שלי, כשהיא ילדה את הנכדה הגדולה שלי בבילינסון," היא אמרה. "לא יכולתי לשמוע את הצעקות שלה. צרחות נוראות. את עוד לא מבינה, זה צעקות שאי אפשר לשמוע. אז ככה עמדתי לידה בחדר הלידה ושרתי וליטפתי לה את היד. כל הצוות בבילינסון גדל עלי, גם האחיות והרופאים והפרופסור הזה שהיא הביאה ושילמה לו פרטי, מה את חושבת, שלא לקחו אותו לפסטיבל שירי ילדים כשהוא היה קטן? אז עשיתי להם גוד טיים ושרתי להם את השיר הזה עד הסוף, והם כולם מחאו לי כפיים, וכשאפרתי נתנה את הדחיפה האחרונה והקטנה יצאה החוצה, לא היה מי שישים לב, כי כולם רק אמרו, דליה, איזה יופי ואיזה יופי, והקטנה כמעט נחנקת כי היא היתה תלויה שמה מחבל הטבור. מזל שזה היה שיר קצר ושהפרופסור מיד שם לב לילדה. אם זה היה שיר של אברהם, היא בטח היתה תלויה שם עד היום."

הפנים שלך הציצו מהשמיכה, שלווים ומחייכים משאריות הצחקוק שבסיפורי ליצנית החצר. שאר הפנים היו מנוקדים במוגלת הנעורים ובעצבות העין, וקצות תלתלים ליטפו אותם. ביקשתי מדליה לצאת החוצה ולתת לך לנוח. "גם את הבד הזה של הכיסא קניתי עם עדינה," דליה ציינה, "אבל פה היא לא התקמצנה. זה לא שהיו חסרים לה תיקים ונעליים איטלקיות, רק על מה שהיה קשור לבית היה קשה לה להוציא כסף." רציתי לדבר איתך אחרי שיצאה. רציתי לשאול אותך דברים. רציתי להגיד לך שאני שמח שאת בבית ולא בבית החולים. העיניים והשפתיים שלך נעו ממני אל הקיר ושרו בשקט, "חלום הוא חלם, הוא ראה את הים." יצאתי ולא שאלתי דבר.

"אני לא יכולה לשמוע את השיר הזה," את אומרת לי היום, "גם כשמשיעים גרסה שלו שמבצעים ילדים בערוץ בייבי, אני ישר מחליפה ערוץ. הוא מזכיר לי את הערב הנורא ההוא." כשסיפרתי על כך לדליה, היא שלחה לי במייל הקלטה ישנה שלה מתוכנית האירוח של דן שילון, שבה היא ביצעה את השיר במחרוזת המורכבת מחמישה סגנונות, וביניהם חסידי וים תיכוני. "תודה לאל שלהרבה אנשים זה עדין עושה טוב," היא כתבה לי, "יש לזה שש מאות וארבע צפיות ביוטיוב." שאלתי אם ארבע מאות מתוכן הן צפיות שלה. "יותר," דליה אמרה, "אני חושבת ששש מאות ושלוש."

יש משהו נעים בעובדה שהיום, שנים אחרי, את ואני יכולים לדבר על הכול. רק דבר אחד אני משתדל, והוא לא לטמון זרעים של אמת במה שאת זוכרת ממני. "כבר הרסת לי את הכול," את אומרת לי, "את מגי תשאיר כפי שאני זוכרת. שיהיה משהו אחד לפחות שלגביו אני אוכל להגיד שאני זוכרת דברים כפי שהם היו, ולא דרך כל החשבונות שלך עם כל העולם." לפני כמה שנים גילית שידורים חוזרים של

"דאונטון אבי" באחד מערוצי הלוויין. לאחר כל פרק נהגת לצלצל ולומר לי, "אני ממש זוכרת שמגי ציטטה משם." פעם שאלת אותי אם אני זוכר שהיא אמרה שהיא לא רומנטיקנית, אבל שגם היא מבינה שהלב לא נוצר רק כדי להיות משאבת דם. "זה מהסדרה, זה משם," אמרת. גם אז לא טענתי באוזנייך שמעולם לא היתה בה שנינות, ושמעולם לא היה בה זיכרון חד דיו לצטט דברי טעם.

"איפה הזיכרון שלה היה בכל פעם שהיא שכחה את יום ההולדת שלי," עדינה אמרה לי שנים לפני אותו לילה. "איפה הזיכרון שלה היה כשהיא השאירה אותי יומיים נעולה בבית רק עם מים מהברז ושתי שקיות של קרקרים שמצאתי על מדף שהגעתי אליו, עד שהיא חזרה הביתה בוכה, וכשהיא פתחה את הדלת, הדבר היחיד שהיה לה לשאול זה מה אני עושה שם. איך אתה מעז בכלל להגיד לי שאני לא מתייחסת אליה או מתעלמת ממנה או שוכחת ממנה. למה אתה מתערב בכלל בדברים האלה? מה אתה מבין? ככה זה היה גם בפרדס חנה עם ההורים שלך? לא? אז תעשה לי טובה, אל תדבר איתי שוב אף פעם על דברים שאתה לא מבין בהם כלום, ובטח לא על זיכרון."

"אני צריכה מילים, אברהם. כמו פעם. אני צריכה שתחזור ותיתן לי מילים," דליה חזרה וביקשה ממני באותו הערב.

"אני לא יודע, דליה, זה כבר לא בא לי כמו פעם, בהזמנה."

"לפחות תסתכל עלי כשאתה מדבר, אל תבהה בטלוויזיה."

"אני כבר כותב הרבה פחות. אני צריך שזה יהיה מדויק. זה לא יכול להיות סתם כמו כל מה שיש היום."

דליה נאנחה ופנתה אל החלון הגדול שצפה אל הרחוב. אור צהוב של סוף קיץ הזהיר את פניה.

"זוכר את ענקי?" היא שאלה.

"בטח. המלחין?"

"אני חושבת שפעם אחרונה שהייתי פה בשכונה זה היה לפני שנתיים בשבעה שלו. איפה זה היה? אולי ישיבה בתים מפה, אני חושבת."

"לא יצא לנו כל כך לעבוד יחד."

"לא יצא? מה זה לא יצא? אתה לא רצית. אמרת שכל המנגינות שלו נשמעות כמו הורה."

"באמת היית בשבעה שלו? למה הלכת לשם?"

"היה לי לא נעים לא לבוא, בכל זאת הוא הלחין לי את השירים לפסטיבל הילדים. אז ישבתי שם, וזאת שישבה לידי לא הפסיקה להציק לי ולשאול מה אני זוכרת מהמנוח, אז אמרתי לה שכל מה שיש לי לספר על המנוח זה איך הוא היה נצמד אלי כשהייתי שרה באולפן או איך הוא היה צובט לי בישבן כשהייתי עוברת לידו. ואז אמרתי לה, 'תסלחי לי שאני שואלת, אבל את נראית מאוד עצובה, גם לך המנוח בטח הציק, גם את באת רק בגלל שהיה לך לא נעים?' והיא אמרה לי, 'לי דווקא נעים מאוד, בי הוא לא נגע עשרים שנה, אני הייתי נשואה למנוח.'"

"נו, די. איך לא ידעת שזאת אשתו?"

"תאמין לי, אברהם, אתה המחזאי היחיד שאני מכירה שבכל פעם מקלקל סיפור טוב בשביל עובדות."

"למה אתה מפוצץ כל חזרה על שטויות? מה אכפת לך אם התעלה היתה במציאות מדרום, ובתפאורה היא במערב. זו הצגה על מים?" דליה צעקה לגב שלי שנים לפני, כשירדתי במדרגות היציאה מהתיאטרון,

"למה אתה ישר משתולל בחזרה כמו איזה משוגע? גם ככה קוראים לך אגרנט מאחורי הגב, אתה יודע? אתה נהיית כזה נודניק לפרטים, אברהם. כמה אנשים שאנחנו מכירים מתו שם? זה עליהם ועל המחדל ועל גולדה יימח שמה ודיין וכל המטומטמים, או על אם מכשיר הקשר שאברהם'לה מוסר לי בהצגה הוא מדגם שלא היה קיים בדרום? מה יותר חשוב?"

באותו הערב צילצלה אלי. "רק אחרי שהלכת פתאום חשבתי לעצמי, את מי אתה מכיר משם בכלל," אמרה, "אתה הרי ילד, אברהם, אתה לא ראית כלום ממה שאתה כותב עליו, אתה אפילו לא הכרת באמת מישו שנהרג שם. היית אז בבית ספר? בגן? איפה היית? למה אתה נדבק רק למה שעשית עליו תחקיר? זה לא החיים, אברהם. החיים הם לא העובדות המטומטמות שאתה משגע אותנו בהן. החיים הם הדמות הזאת שאני משחקת, שמחפשת את האהוב שלה בדרום ומסתובבת בטרמפים בין המוצבים וצועקת, 'יואב, יואב,' כמו משוגעת. ולך משנה רק לאיזה כיוון בדיוק היא צועקת, ולא למי."

"למה לא ענית לה?" עדינה שאלה אותי כשסיפרתי לה על השיחה, "למה לא אמרת לה שהחברה המזדיינת שהיא מנסה לשחק בחוסר כישרון זו בעצם אמא שלך שחיפשה את אח שלך. למה לא אמרת לה שקראו לו יואב, ולא יריהב כמו שהיא הוגה, המטומטמת. למה אתה לא חושב לפני שאתה עונה לכל אחד, ורק כשאתה מדבר איתה, אתה תמיד מנסה להגן עליה. מה יש לך ממנה? היא היתה כאן לפני כמה ימים, ובקושי יכולתי לגרד אותה מהמטבח עם הסיפורים שלה. יש משהו שהיא יודעת עליך, אברהם? למה אתה מתייחס אליה ככה? למה אתה מפנה לי את הגב?"

אני זוכר היטב שנתתי אז את ידי בידה של עדינה והובלתי אותה ואת הכעס אל הסלון, שבו שודר הריאיון הטלוויזיוני הראשון שלי. בהתחלה נשאלתי על המחזה, ועל מקום נפילתו הלא ברור של יואב. המראיון, שזקנתו הטלוויזיונית היום מזהרת ובודדה, שאל אותי אז בקול צעיר ומתנשא מה הזיכרון הראשון שלי. "זה קל מאוד. היום בו ראיתי את עדינה," עניתי לו, וכך הייתי חוזר ועונה גם היום, כשידי וידה כבר אינן משולבות, "לפני היום ההוא לא היה דבר."